

תוכן עניינים

2	תוכן עניינים
3	מבוא
5	'תרבות' משפחתית-חברתית במאה ה-21
7	סמכות הורית – השפעת ערכי החברה בחינוך המשפחתי
9	אימהות בעידן המודרני – מקומה במשפחה
12	העברה הורית בין דורית לבין שעתוק אימהות
14	מתודולוגיה
15	דיון וממצאים
22	מסקנות
24	סיכום
25	רשימת מקורות

מבוא

המשפחה היא הדבר הראשון שרובינו נחשפים אליו ביומנו הראשון בעולם – וזו מהווה סוכן חברות ראשוני, מרכזי ובסיסי ביותר ברוב המקרים. לרוב, המשפחה מהווה מראה תרבותית-חברתית לעולם הגדול ולמעשה מבנה אותו הלכה למעשה (Bourdieu, 1993). בעבודה זו נוכל לראות עד כמה ערכי התרבות משפיעים על המבנה המשפחתי ויתרה מכך, עד כמה ערעור במבנה המשפחתי, שאינו תואם את ערכי התרבות והחברה הרווחים, מהווה מפנה משמעותי ביחסים במשפחה. בורדייה (1993) טוען כי אתנולוגים אף טוענים כי המבנה המשפחתי מוגדר על ידי פיקציה שהעולם החברתי מקנה לנו.

בעבודתי זו התמקדתי במספר היבטים בכל הנוגע **למבנה המשפחתי** – מגדר וערעור התפקידים 'הברורים' מאליהם' על אף בשנים האחרונות אנו עדים למבנים שונים של משפחה: זוגות לא נשואים, משפחות חד הוריות, זוגות נשואים שחיים בנפרד ועוד (Bourdieu, 1993, 19). הצורך לבסס באופן חיובי (Finch, 2007) את קווי המתאר והאופי ה'משפחתי' מתחזק מהמקום שמשפחות נתונות לשינויים לאורך זמן, כאשר אנשים עוברים את מסלול החיים ומשנים את אופן חייהם, מתוך העובדה שקשרים משפחתיים תמיד היו נתונים לשינויים לאורך זמן. בני המשפחה מחוברים זה אל זה בקשר דם, מה ש'קושר' אותם למשפחה ועם זאת משפחה איננה יכולה להיות 'משפחתי' לולא היא מבצעת פעולות אקטיביות הלכה למעשה במעטפת משפיעה של משמעויות חברתיות, כלכליות וסמליות. המשפחה היא הבנייה של חיי חברתה משפחתיים ולא הבנייה של מוסד חברתי מגוון האפשרויות לקיום משפחה משנה גם את כללי המשחק בכל הנוגע לתפקיד שממלא כל אחד מבני המשפחה או שמצופה ממנו למלא (Bourdieu, 1993; Finch, 2007).

המבנים המשפחתיים מתערערים כאשר חל שינוי חברתי אשר משפיע על השגרה היומיומית של המשפחה כגון, יציאתה של האם לשוק העבודה והפיכתה לחלק בלתי נפרד מכלכלת המשפחה, גירושים אשר הפכו לנפוצים יותר, הגירה של אם המשפחה לטובת עבודה ועוד (Gubrium & Holstein, 1990; Bourdieu, 1993). מה שמערער את ההגדרה המדויקת שהייתה כה למושג משפחה. פינץ' (Finch, 2007) מתייחסת לפונקציונאליות המשפחתיית המתקיימת לטובת יצירה של הוויה משפחתיית כאשר זו יכולה לבוא לידי ביטוי במעשים רבים הפתוחים לפרשנויות רבות המשויות ל'משפחה'. חלק מהמבנה המשפחתי החדש משפיע גם על יחסי ההורים אל מול הילדים. **הסמכות ההורית** המופעלת על ידי הורי המשפחה על הילדים, מה שהייתה בעבר ברורה מאליה ומקום שאינו מעורער בהנחה שסמכותם מספקת ומהווה מקור לגיטימי להפעלת סדר וארגון בהתנהלות המשפחתיית (Smith, 1977).

הקונפליקט בין ההורה לילד משקף הלכה למעשה, את האינדיבידואליות ההולכת ומתעצמת של הילדים במשפחה לבין ההורים המנסים להחזיק את מושכות 'האחריות' בהגנה על ילדו כל עוד הם יכולים ומצליחים (יפה, 2014). ההנהגה הבלתי מעוררת שהייתה בעבר, כעת מוטלת בספק, כחלק מהמגמה החברתית להגדרת המשפחתיית, אנו עדים, לא פעם, להורים חסרי אונים מול ילדיהם ומתקשים להפעיל סמכותם ומתוך כך הורים וילדים כאחד, משנים את האינטראקציות שלהם כחלק מההבנה בשינוי מערכת היחסים (שני, 2016). יציאתה של האם לעבודה ואי זמינותה של האם במשרה מלאה בבית, הופך את הצורך באב לפעיל יותר ובעל סמכות ליצירת מציאות שוויונית ומתן סמכות לא פחותה יותר לילדים (Amato, 1994, 1031) ועם זאת, אם הבית עדיין אחראית על מרבית הסמכות ומתוך כך, בין התפקידים העיקריים של האם, עבודות בית, טיפול בילדים, עבודה מחוץ לבית ויחסי Kin-Ship המתאייחים לשמירת קשרים אישיים עם הקרובים.

'תרבות' משפחתית-הברתית במאה ה-21

"משפחה היא מוסד חברתי המאגד יחידים בעלי קשרי שארות לקבוצה שיתופית הדוקה" (ויקיפדיה).

משפחה ויחסי-שארות נחקר כבר למעלה מ-100 שנה באנתרופולוגיה, ובספרות המחקרית האנתרופולוגית והסוציולוגית ונראה כי אין תמימות-דעים או תשובה חד-משמעית לשאלה מהי משפחה. משפחה היא למעשה מערך של בני האדם הקושרים זה לזה במספר אופנים: ברית או התחייבות וחיה תחת אותה קורת גג (Bourdieu,1993), אם כי מוסכם שהוא טומן בחובו מגוון של משמעויות חברתיות, כלכליות וסמליות וכי התפיסה המסורתית רואה במשפחה את התשתית הבסיסית ביותר של החברה (דונת,2011). המשפחה היא למעשה צומת מרכזי המתרגם את המבנה החברתי שלנו לפעולות יומיות קיומיות במסגרת המשפחתית ומכאן השאלה 'מיהי משפחתי?' היא בהחלט שאלה לגבי מערכות יחסים הקיימות סביבנו ולאזוה מהקשרים שלי יש אופי של מערכת יחסים "משפחתית"? (Finch,2007)

המשפחה מורכבת מקבוצת מילים המתארות לכאורה מציאות חברתית אך בפועל גם בונות את הגדרתה של המשפחה (Bourdieu, 1993, 19). הגדרתה הדומיננטית והלגיטימית של משפחה, לפי בורדייה (1993), מבוססת על קונסטלציה של מילים – בית, תחזוקת בית המתארת מציאות חברתית מובנית. עם זאת, יש הטוענים כי החברה היא למעשה הבסיס לקביעתה של המושג משפחתיות בעולם אמיתי ואיננה בהכרח הגדרה אובייקטיבית ומובהקת (Gubrium&Holstein,1990). צריך להבחין בין קיומה של משפחה בהגדרה, אומרת פינץ' (80, 2007), לבין קיום חיי משפחה 'איכותיים' ולא רק מעצם קיומה ומערכת היחסים הזו אכן עובדת 'כמשפחה' – משפחה מייצגת איכות ולא שם עצם. כמובן שתמיד יהיה קיים 'קשר דם' אך הוא לא בהכרח תמיד ינהג כשקשר 'משפחתי'.

בניית משמעות ותרגולה תתרחש על ידי האובייקטים המרכיבים את המשפחה בשילוב הסביבה בה הם חיים. ייתכן כי כניסה אל תוך מסגרת משפחתית תאפשר הבנה מעמיקה של היחסים בין המבנה החברתי לבין האינטימיות המשפחתית (Bourdieu, 1993, 20). למעשה מאחר ומוסד המשפחה, עם תפקידיו הפנימיים השתנה בעשורים האחרונים, מציינת פינץ' (66, 2007) במאמרה כי המשפחה היום מוגדרת בעיקר על פי העשייה שלה והפעילות שהיא מקיימת מאשר 'להיות' משפחה. המשפחה למעשה היא לא רק הבנייה חברתית אלא הפעילויות מקבלות משמעות. המשפחה היא הבנייה של חיי חברתה משפחתיים ולא הבנייה של מוסד חברתי. הקביעה מגיעה מהמקום שלמעשה המשפחה צריכה לקיים פעילויות ש'מצדיקות' את היותה בקשר משפחתי ולא רק מעצם הגדרתה החברתית ל'משפחה'. הגדרה נוספת, עכשווית, למושג משפחה היא **הצגת** הקבוצה כמשפחה באמצעות 'פעולות משפחתיות' הנחשבות בעיני החברה ככאלה, כאשר ההצגה היא תוצר של סביבה חברתית משתנה בה חיים חיי המשפחה. מתוך העובדה כי למעשה המבנה המשפחתי המסורתי לא קיים באותו היקף שהיה קיים בעבר לאור שינויים במערכות היחסים המשפחתיות כגון גירושים, הגירה ועוד (Finch,2007).

במילים אחרות, נראה כי המאמרים הללו (Bourdieu,1993 ; Gubrium&Holstein,1990) מערערים את הטענה המובהקת שהייתה עד כה למושג משפחה כמושג תחום בתוך אותם אלו המרכיבים את המשפחה ומרחיבים את המושג לקשת הכלים העומדים לרשות המשפחה לחיות את חייה במציאות. מוסכם שהמושג 'משפחה' טומן בחובו מגוון של משמעויות חברתיות, כלכליות וסמליות,